

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Vijeća Filološkog fakulteta br. 01-3779, od 17.12.2021. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada „Distopija, vizija i nada u romanima Kazua Išigura *Ne daj mi nikada da odem* i *Klara i sunce*” kandidatkinje Sanje Raičević (br. indeksa 3/20), Studijski program za engleski jezik i književnost, u sljedećem sastavu: prof. dr Vanja Vukićević-Garić, prof. dr Janko Andrijašević i prof. dr Olivera Kusovac. Komisija Vijeću podnosi Izvještaj o ocjeni master rada.

IZVJEŠTAJ O OCJENI MASTER RADA

Master rad kandidatkinje Sanje Raičević, naslovljen „Distopija, vizija i nada u romanima Kazua Išigura *Ne daj mi nikada da odem* i *Klara i sunce*” ima sedamdeset sedam strana. Uz osnovne informacije o kandidatkinji, sažetak sa ključnim riječima i sadržaj, rad je strukturisan kroz sljedeće cjeline: „Uvod“, četiri glavna poglavlja, podijeljena na potpoglavlja, pod naslovima: „Distopijska fikcija – teorijski okvir“, „*Ne daj mi nikada da odem*“, „*Klara i sunce*“ i „Otvoreni završeci i naznake novih mogućnosti“, zatim „Zaključak“ i spisak literature.

Kratak prikaz rada

Nakon „Uvoda”, u kojem se najavljuju i sažeto obrazlažu glavni aspekti romanâ Kazua Išigura (Kazuo Ishiguro, 1954 -) kojima se rad bavi, kao i glavna istraživačka pitanja koja su u fokusu analize, kandidatkinja pruža detaljno određenje književno-teorijskog okvira kroz koji će se ispitivati odabrana tema. Stoga, u poglavlju „Distopijska fikcija – teorijski okvir”, ona pruža prvo definicije utopije i distopije u književnosti, zatim informisano podvlači, ne samo one očigledne, već naročito suptilnije razlike između utopijske, anti-utopijske i distopijske proze, da bi, potom, posebnu pažnju posvetila objašnjenju podžanra „kritičke distopije”, u cilju njegovog utemeljenog povezivanja sa predmetom teze. Naime, kako Raičević naglašava, kritičke distopije su i u recentnoj teoriji i kritici prepoznate kao specifična podvrsta žanra, koja sadrži, pored distopijskih slika i prepoznatljive kritike društva, i elemente nade i nenametljivi utopijski horizont. Kandidatkinja ukazuje na opravdanost čitanja Išigurovih romana *Ne daj mi nikada da odem* (*Never Let Me Go*, 2005) i *Klara i sunce* (*Klara and the Sun*, 2021) kao savremenih kritičkih distopija koje, kako jedan od najprominentnijih teoretičara ovih žanrova, Tom Moylan (Tom Moylan, 1943 -), podvlači, sadrže emancipatorsku viziju i potencijal da transformišu i probude svijest čitalaca.

U poglavlju koje pomno tretira elemente kritičke distopije u romanu *Ne daj mi nikada da odem*, kandidatkinja detaljno analizira distopijske slike, motive i odnose koje upućuju na paralele sa savremenim društvom, upoređujući odlike Išigurovih likova – klonova – sa čovjekom današnjice koji ispunjava svoje omeđene uloge nametnute tehnološki razvijenim kapitalističkim kontekstom, što ga „prihvatljivo” lišava slobode. U drugom segmentu ovog poglavlja, naslovljenom „Buđenje svijesti i nade”, razmatraju se narativne i filozofske implikacije „zamućivanja žanra”, koje se ogledaju u nagovještajima drugačije, pozitivnije

vizije, što kroz krajnji efekat teksta iscrtava razliku između klasične i novije, to jest, kritičke distopije.

Sljedeće poglavlje ovog rada bavi se analizom najnovijeg djela britansko-japanskog nobelovca – romanom *Klara i sunce* – i podijeljeno je, takođe, na dva potpoglavlja, pri čemu je drugo, kao i u slučaju prethodno analiziranog romana, konstituisano u dva segmenta. Prvo potpoglavlje analizira distopijske teme, sada kroz fenomen vještačke inteligencije, kao i poziciju, uloge, granice i domete „vještačkih prijatelja”, čije prisustvo u romanu, zapravo, osvjetljava Išigurove trajne književne preokupacije prirodom humaniteta i prolaznosti, ljudskog gubitka, trajanja, sjećanja. Žanrovska, narativna, sociološko-psihološka i filozofska analiza se produbljuje u drugom dijelu, u kojem kandidatkinja osvjetljava elemente nade i nagovještaje utopijskog horizonta u romanu. Raičević ih i ovog puta slojevito razmatra kroz žanrovski pluralitet, u kojem, pored očigledne fantastike i distopijske proze, detektuje i komponente psihološkog bildungsromana, uverljivo ukazujući na to da je lik Klare glavni nosilac jedne vizije uveliko drugačije od one manifestno distopijske koja se vezuje za tradicionalne, klasične i konvencionalnije primjere ovog žanra.

U posljednjem poglavlju analize, pod naslovom „Otvoreni završeci i naznake novih mogućnosti”, koleginka Raičević upućuje na krucijalni značaj otvorenog kraja u ovim djelima. Kako podsjeća, kroz odbijanje da prikaže kraj putanje svojih likova, Išigurov tekst nenametljivo i nepogriješivo upućuje na „koraćanje naprijed”, to jest, na ono što fundamentalno određuje moderne kritičke distopije i razlikuje ih od klasičnih: prisustvo nade i mogućnost pozitivnijeg horizonta, kako za fiktionalne protagoniste nadrealnih svjetova, tako i za savremenog čovjeka u realnom svijetu, na koji ovi romani kritički referišu.

„Zaključak” ove master teze lucidno sumira uvide do kojih se došlo razradom problema u prethodnim poglavljima, dok bibliografija navedena na kraju rada upućuje na zavidan broj i kvalitet referenci o djelima i poetici Kazua Išigura, o teoriji iz oblasti distopijske i utopijske književnosti, kao i drugih humanističkih nauka koje filozofski, sociološki i psihološki osvjetljavaju pomenute žanrove.

Ciljevi i istraživačka pitanja

Osnovni cilj ovog master rada bio je da istraži, opiše i analizira elemente kritičke distopije u romanima jednog od najprominentnijih autora savremene britanske književnosti, Kazua Išigura, kroz njegova dva važna ostvarenja – romane *Ne daj mi nikada da odem* i, najnoviji, *Klara i sunce*. Kako se kritička distopija razlikuje od klasične, između ostalog, po specifičnim elementima utopijskih naznaka koje u tekstu koegzistiraju sa distopijskim slikama, kandidatkinja Raičević se bavila detaljnim ispitivanjem i osvjetljavanjem onih elemenata koji upućuju na prisustvo pozitivnije vizije i nade u ovim višeznačnim djelima. Ispunjavanje ovog cilja podrazumijevalo je traganje za odgovorima na istraživačke zadatke koji se tiču analize samih likova, poput pitanja da li je osjećaj sreće prisutan u doživljajima marginalizovanih junaka, kao i onih koji se tiču recepcije, poput pitanja o potencijalu Išigurove kritike društva i pobuđivanja empatije kod čitalaca, te moći kritičke distopije da probudi i transformiše svijest.

Metode primijenjene u istraživanju

Sanja Raičević u ovom master radu koristi više metoda karakterističnih za nauku o književnosti, oslanjajući se na najvažniju i recentnu literaturu o romanima Kazua Išigura, na njegove autopoetičke zapise, izjave, intervjue, kao i na najrelevantnije književno-teorijske studije koje se bave žanrovskim odlikama savremene distopije, ali i psiho-sociološkim i narativno-filozofskim pristupima književnom tekstu.

Istraživanje je metodološki koncipirano tako da obuhvata žanrovsku, psiho-sociološku i naratološku analizu romana. Najprije je napravljen osvrt na teorijska definisanja kritičke distopije i njenih tendencija, te su ova žanrovska određenja korištena prilikom analiziranja i uočavanja prisutnosti istih u Išigurovim djelima. Nakon prikaza glavnih nastojanja savremenih kritičkih distopija, funkcionalnom analizom su se sagledavale njihove karakteristike i narativna uobličjenja prvo u romanu *Ne daj mi nikada da odem*, a potom i u romanu *Klara i sunce*.

Dalje, u nastavku, kroz metodu pomnog čitanja teksta, navođenje i analizu uporednih odlomaka, kandidatkinja je uključila psihološku analizu likova, analizu njihovog razvoja i međusobnih odnosa, kao i sociološki pristup koji je, takođe, neizostavan kada je u pitanju Išigurova kritika društva i distopijskih elemenata koji su refleksija stvarnog svijeta. Kako se sve ove naučne metode često prepliću radi postizanja zajedničkog cilja, nužno je bilo i filozofsko razmatranje i sagledavanje obrađenog materijala, pri čemu je upotrijebljena metoda generalizacije, naročito u shvatanju ponašanja likova i prikaza odraza nade i novih utopijskih nastojanja, značajnih za kritičku distopiju.

Nakon dedukcije i logičkog zaključivanja o analiziranim aspektima Išigurovih romana, uz navođenje, obrazlaganje i komentarisanje brojnih odlomaka iz samih djela, a u svjetlu prethodno iznijetih saznanja o glavnim tendencijama i elementima podžanra kritičke distopije, kandidatkinja prikazuje konačne rezultate i objedinjuje ih metodom sinteze na jasan i stilski koherentan način.

Rezultati i naučni doprinos

Naučni značaj master rada Sanje Raičević je višestruk i ogleda se kako u doprinosu studijama anglistike, naročito studijama savremenih tendencija u angloameričkoj prozi, tako i u istraživanjima distopijske književnosti uopšte.

Kako podžanr kritičke distopije, koji predstavlja značajan trend u naučno-fantastičkoj i (post)postmodernoj književnosti na engleskom govornom području od sedamdesetih i osamdesetih godina 20-og vijeka nadalje, uglavnom nije bio predmet dosadašnjih istraživanja na našem podneblju, teorijski informisan prikaz njegovih karakteristika u ovom radu značajno će upotpuniti književnu kritiku kada je u pitanju utopijska i distopijska fikcija. Pošto je glavni predmet ove teze prikaz Išigurove distopijske vizije iz ugla kritičke distopije, analize date u radu mogu otvoriti prostor novim tumačenjima raznih poznatih distopijskih i anti-utopijskih tekstova, ali i doprinijeti buđenju svijesti čitalaca kada je u pitanju pronalazak utopijskog horizonta i nade u distopijskim uslovima života likova, a samim tim i savremenog čovjeka, čije simboličke i mimetičke odraze nalazimo u ovim romanima.

Važan doprinos ovog master rada prepoznaje se i u primjeni njegovih rezultata i zaključaka u nastavi savremene angloameričke proze, naročito kada je u pitanju proučavanje književnog opusa nobelovca i jednog od najzapaženijih, najprevođenijih i najznačajnijih autora današnjice – Kazua Išigura, čija djela izučavaju naši, kao i studenti anglistike na velikom broju evropskih i svjetskih univerziteta. Budući da rad, pored ispitivanja žanrovskih i strukturnih specifičnosti kritičke distopije, poput, na primjer, narativnih, tematskih i filozofskih implikacija otvorenog završetka, sadrži pronicljivu i višestranu analizu društvene kritike, te likova i njihovog psihološkog razvoja, on može predstavljati važan podsticaj

budućim istraživanjima na raznim akademskim nivoima, i ne samo isključivo u oblasti engleske književnosti. Razgranatost, relevantnost i bogati književni i humanistički potencijal istraženih tema može poslužiti kao inspiracija i prijedlog drugima za ispitivanje stvaralaštva mnogih savremenih pisaca koji se bave sličnim temama.

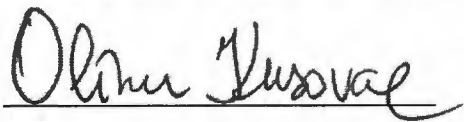
Najzad, ali veoma važno, treba pomenuti i činjenicu da se ovaj master rad bavio i analizom tek nedavno objavljenog Išigurovog romana *Klara i sunce*, o kojem postoji veoma malo kritičke literature u svijetu, dok je na našem području ovo prva iscrpna analiza njegovih žanrovskih, narativnih, socio-psiholoških i filozofskih aspekata. Ona je, uz to, pored činjenice da je teorijsko-kritički veoma informisana, i veoma jasno, skladno i prijemčivo obrazložena, tako da aktuelnost i naučni značaj njenih rezultata u određenoj mjeri i prevazilaze domete jednog master rada.

Zaključak

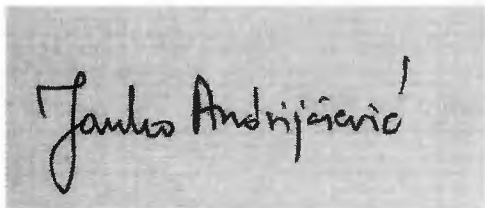
Budući da je Komisija ocijenila da je ovaj master rad veoma promišljeno, studiozno i slojevito istražio temu, kritički osvijetlio sve postavljene ciljeve i skladno, koherentno i argumentovano izložio rezultate istraživanja, te da predstavlja značajan doprinos studijama engleske književnosti i savremene književnosti uopšte, predlaže se Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati izvještaj i odobri Sanji Raičević javnu odbranu master teze pod naslovom „Distopija, vizija i nada u romanima Kazua Išigura *Ne daj mi nikada da odem i Klara i sunce*”.

KOMISIJA

1. Prof. dr Olivera Kusovac – predsjednica komisije

2. Prof. dr Janko Andrijašević – član komisije

3. Prof. dr Vanja Vukićević Garić – mentorka

